

Llegir és perjudicial per a la salut

Jordi Masó Rahola

Jo em trobava en l'etapa més convulsa de la meva adolescència, quan un dia ens van visitar a casa uns familiars d'aquells que només veus una o dues vegades a la vida. He oblidat si venien de la part dels Masó o dels Rahola, si eren parents llunyans dels meus avis o si eren cosins dels meus pares (allò que s'anomena, misteriosament, «oncles valencians»). Però sí que recordo molt bé que la comitiva voltava amenaçadorament pel pis i que es va aturar —oh, horror!— davant la meva habitació. La meva mare els la va voler ensenyar, fet del tot sorprenent perquè era una habitació poc memorable, un nyap: minúscula, de forma rectangular, sense cap finestra i amb un llit que era plegable per poder-hi encabir un piano vertical (un piano que només podia asseure'm a tocar si abans havia plegat el llit). Jo em devia haver amagat en alguna banda, tal com fa l'adolescent com cal davant les visites imprevistes de desconeguts, però vaig sentir que un dels visitants s'admirava de la quantitat de llibres que atapeïen les prestatgeries. Llavors la meva mare va dir: «Ui, sí: això dels llibres és com una bogeria!».

Tenia molta raó, la meva mare. Això dels llibres és cosa de guillats. Com pot ser que les paraules que un escriptor ha deixat escrites sobre un paper ens puguin provocar entusiasme, excitació, emoció (però també rebuig, indignació o fàstic)? Per què podem passar-nos hores abstrets davant d'uns fulls impresos i relligats, desxifrant-ne el contingut? Qui va inventar-se aquest plaer solitari que només necessita un bon llum i un sofà confortable? I d'on prové la força propulsora que, un cop acabada la lectura d'un bon llibre, ens aboca a buscar-ne un altre? Perquè mai no en tenim prou: la lectura és tan addictiva com una droga, i un autor condueix a un altre autor, en una cadena diabòlica i feliçment infinita. Per això, el pitjor martiri pels amants dels llibres és imaginar-se en el tràngol d'haver de triar un sol llibre per endur-se a la cèlebre illa deserta. La meva resposta davant aquesta pregunta tòpica seria: cap! Jo no m'enduria cap llibre a una illa deserta (bé, posats a triar, potser un manual de supervivència, o un de construcció de barques, o una guia de caça i pesca). Penso que podria acostumar-me a viure en una illa solitària: dedicar les hores del dia a satisfer les quotidianes necessitats de menjar i dormir, fer de tant en tant una foguera per mirar de captar l'atenció d'un vaixell o escriure sobre la sorra de la platja SOS en lletres gegantines (per si passava algun avió

despistat). Estic segur que, barbut i despreocupat, no em costaria gaire limitar la meua vida a les rutines del naufrag modèlic, tal com ens les ha mostrat la literatura i el cinema. Seria, però, incapaç de limitar la meua imaginació a un sol llibre. Perquè un bon llibre és una porta oberta a altres llibres: quina frustració tan gran seria no poder-la traspasar, viure condemnat a rellegir una vegada i una altra el mateix text, per molt excels que fos, renunciar a les delícies d'una biblioteca, que és segons Borges, allò més proper a un paradís!

Citar a Borges sempre queda bé, dóna prestigi i volada literària als discursos. Però ara tornarem al món terrenal perquè, segons les estadístiques, hi ha una bona part de la població que ni ensuma aquest paradís que Borges evoca, perquè no té l'hàbit de llegir llibres. Jo desconfio de les estadístiques, m'avorreixen, no me les crec, però és cert que, quan viatjo en tren, comprovo que per cada lector de llibres n'hi ha cinc o sis que prefereixen estar amorrats a la pantalla del telèfon ja sigui intercanviant aforismes transcendents amb els amics o jugant a jocs acolorits d'una gran complexitat (també hi ha aquells que, portats per la passió per l'oratoría, mostren a tots els passatgers del vagó les seves habilitats i declamen amb una veu alta, clara i ben impostada). Res a dir, cadascú busca els estímuls on més li convé i és molt respectable. Però em sorprèn que es pugui tenir un paradís a l'abast i que s'ignori. Què podríem fer per fomentar la lectura, per temptar a més gent a accedir a aquest paradís?

Recuperem ara l'adolescent que jo era, aquell noi tímid, desmanegat, carregat de grans, feromones i inseguretats, i afectat, com ja s'ha dit, d'una bogeria aguda i incurable per la lectura. Sí, llegia per plaer, alternava els contes de Calders amb els de Cortázar, les novel·les d'Agatha Christie amb les de Chandler, Verne amb Stevenson, els Cinc de la Blyton amb els Tres Investigadors de Hitchcock, la ciència-ficció amb la novel·la negra, i m'endinsava en llibres que a aquella edat devien ser incomprendibles com *El so i la fúria*, *l'Ulisses*, *Rayuela*, *Lolita*... Llegia per gust, és clar, per diversió, però en l'acte de llegir també hi havia un component transgressor: els companys de classe llegien poc; ells, més preocupats en imitar el tupè llardós de Travolta i el seu caminar bellugadís; elles, immerses en el safareig de la revista Super Pop amb les imatges dels ídols de cabells rinxolats i somriures fulgurants. Jo, en canvi, duia un llibre sota el braç i me'ls mirava amb una superioritat gens dissimulada; el meu aspecte descuidat i unes ulleres acabades d'estrenar —per una miopia galopant— coronaven la imatge de nen repel·lent. Llegia principalment per plaer, però també per portar la contrària, per distingir-me, per fer-me l'interessant.

Si totes les campanyes per incitar a la lectura s'han basat a destacar els aspectes beneficiosos dels llibres i han fracassat, potser seria l'hora d'endegar una estratègia contrària. Un primer pas consistiria en una campanya publicitària que presentés el llibre com un objecte perillós, perjudicial. D'entrada, no costaria gens vincular el problema de la desforestació amb l'auge de la indústria editorial. Ja veig l'eslògan, just al damunt de la imatge d'un bosc arrasat: «Menys llibres i més arbres: no llegeixis». Se m'acut també la variant: «Biblioteques o boscos? Depèn de tu», que podria funcionar perquè la gent sol tenir més tirada pels segons. N'hi hauria un de més dramàtic, però no ens hauria d'espantar la propaganda agressiva: «Llegir o respirar? Tu decideixes». I amb tipografia més petita, un text convenientment apocalíptic com ara: «Per cada llibre que llegeixes, mor un arbre. Si no disminuïm els índexs de lectura, d'aquí a cinquanta anys els boscos del planeta es quedaran sense arbres i els teus fills sense aire». I, per fer-ho versemblant, ens empescaríem unes estadístiques, amb percentatges i tot, i afegiríem les sigles d'alguna entitat internacional defensora del medi ambient. Aquestes són només algunes línies bàsiques d'acció que l'enginy d'algun publicista expert ja ens poliria.

Però hi ha una bona part de la ciutadania que no és receptiva als missatges que apel·len a la consciència col·lectiva. Per això hauríem d'encetar un pla paral·lel que alertés dels perills de la lectura per la salut de l'individu. L'exemple clàssic d'Alonso Quijano podria funcionar («Llegir trastorna: despren-te dels llibres») però correm el risc que una part de la població no sàpiga qui era aquest Quijano o que els costi identificar-se amb un antiheroi del segle XVII que va perdre el senderi per culpa de les històries de cavalleries. El públic simpatitzarà més amb una parella jove, un noi i una noia amb ulleres de cul de got i els cutis extremament pàl·lids, malaltissos; al peu, les paraules: «Si llegeixes, no vius». Algun esportista d'elit —un tennista, un futbolista, un alpinista—, podria aparèixer, somrient i entresuat, per il·lustrar el lema: «Fes salut: digues no a la lectura». És clar que els esportistes mai no han estat gaire lectors, per això seria un bon cop d'efecte que un escriptor reconegut aparegués en un spot televisiu etzibant una coça a un dels seus volums i digués: «Jo ja ho he deixat: i tu?». Els anuncis adreçats als joves haurien de contagiar vitalitat: «Viu la vida: passa de llegir!», del qual se'n podria derivar un altre dedicat a la gent gran: «Aprofita la vida: no llegeixis!». El primer podríem ambientar-lo en una discoteca ben atapeïda, per exemple; el segon, en un balneari o en un creuer assolellat. Simultàniament, hauríem d'omplir les ciutats de tanques publicitàries proclamant els perills de la lectura: des del discret «Llegir no és vida», al més contundent «Llegir mata». I és que, a la llarga, seguint l'exemple de la

indústria tabaquera, hauríem d'aspirar a veure en cada llibre publicat la llegenda: «Les autoritats sanitàries adverteixen que llegir és perjudicial per a la salut». La imatge d'una calavera estampada en un angle del volum ajudaria a fer-ho més convincent. I segur que alguna universitat nord-americana aportaria algun estudi per donar credibilitat als efectes perniciosos de la lectura. El propòsit és clar: allunyar la població dels llibres, que ningú no llegeixi mai.

Aquesta tasca pedagògica seria insuficient si no ens busquéssim la complicitat d'aquells que proveeixen els llibres, és a dir, els bibliotecaris i els llibreters. L'objectiu seria fer més difícil l'accés a la lectura. Tant les biblioteques com les llibreries haurien de reduir progressivament els seus horaris d'obertura fins a fer-los aleatoris, de manera que en la compra d'un llibre hi intervingués la sort, l'atzar. «Mireu què porto!», diria el comprador afortunat en arribar a casa, feliç per haver pogut fer-se finalment amb un llibre després de trobar molts dies la llibreria tancada i barrada. Posats a ser ambiciosos, hauríem d'instaurar un sistema de racionament: un llibre per família cada mes. Una cartilla amb cupons, que als més veterans evocaria les estreors de la postguerra, permetria l'adquisició del llibre desitjat.

Encara que, no ens enganyem, el nostre pla no està exempt de riscos i d'inconvenients col·laterals (però ja va dir el poeta que per pescar una truita s'ha de perdre una mosca). Els editors, per exemple, passarien una mala època, perquè publicarien poques novetats i les vendes anirien a la baixa. Als autors encara els costaria més trobar qui els publicués i molts llibreters haurien de buscar-se feines alternatives. Les celebracions com la diada de Sant Jordi o les fires del llibre ja no tindrien sentit. Els clubs deixarien de ser de lectura per tornar-se de gastronomia, de filatèlia o de bitlles.

Ara bé, considerem els guanys que obtindríem gràcies a aquestes mesures: d'una banda, alertant sobre els perills de la lectura incentivariem la curiositat primigènia de tastar el fruit prohibit; de l'altre, si en dificultéssim l'accés, el llibre recuperaria la categoria d'objecte cobejat, atractiu, valuós. Llegir seria una activitat subversiva, un acte de resistència valent i tan transgressor com quan l'adolescent estirat i arrogant que jo era presumia de llibres davant dels companys. Un mercat negre, dinàmic i pròsper, desafiarà les lleis de racionament i distribuiria llibres clandestinament. Els autors s'organitzarien en societats secretes per donar a conèixer allò que escriurien. Els clubs de lectura reprendrien les trobades en soterranis humits o en golfes enteranyinades. Llegiríem d'amagat. Només els més descarats s'atrevirien a fer-ho en llocs públics. Ja sento la veu del nen en un parc infantil: «Mira mama, aquell senyor està llegint un

llibre!». I el cor de mares esparverades: «És que no tenen vergonya!», «I davant dels nens!», «Quin degenerat! A on anirem a parar?».

Però, de mica en mica, serien més freqüents els lectors que es rebel·larien contra el sistema i que, indiferents als dits escandalitzats que els assenyalarien, farien ostentació pública del vici de la lectura. I apareixeria una Associació de Defensa del Lector (ADL). Més endavant es crearia una Societat Protectora del Llibre (SPL), i un Consell per la Promoció i Difusió de la Lectura (CPDL) i un Comitè Nacional de la República de les Lletres Lliures (CNRL). No tardarien a convocar-se manifestacions per reclamar un racionament de llibres més just —i més generós— amb consignes com ara «Nosaltres llegim, nosaltres decidim» o bé «Més lectura i menys dictadura». En aquest punt del projecte seria molt important la col·laboració de tots: necessitaríem alguns violents per boicotejar les protestes pacífiques; un grapat de policies antiavalots que repartissin oportuns cops de porra (sospito que no ens costaria trobar voluntaris, no em pregunteu per què); un jutge que empresonés —preventivament, és clar— els lletraferits més subversius; i, sobretot, molts mitjans de comunicació —sensacionalistes, posats a demanar— que difonguessin el conflicte arreu. Si tots els estaments implicats complissin adequadament la seva funció, els lletraferits engarjolats es guanyarien la simpatia de tot el país i el prestigi dels llibres es restabliria definitivament. Els autors tornarien a escriure, els editors a publicar i els llibreters a vendre.

I, si les meves previsions no van desencaminades, per Sant Jordi ens tornariem a trobar aquí, en una plaça de la Porxada amb més parades i amb més públic que mai. I al bell mig de la plaça, un pregoner entusiasta, amb les inevitables estadístiques a la mà, celebraria les dades que ens situarien com el país amb els millors índexs de lectura del món.

No ho nego, el meu pla és molt ambiciós. Requerirà molt temps de feina pacient entre tots. «Per pujar un cim escarpat, primer cal caminar lentament», va deixar escrit Shakespeare (sempre que puc, cito a Shakespeare, perquè encara queda més bé que citar a Borges). Sí, el camí cap al cim és llarg i escarpat, així que, per començar a avançar etapes, acabaré el pregó d'avui aportant el meu humil granet de sorra: «Granollerins i granollerines: no compreu cap llibre, perquè llegir és perjudicial per a la salut!». I que tinguem tots un bon Sant Jordi!